

DET KONGELIGE ARBEIDS-
OG ADMINISTRASJONSDEPARTEMENT

Wiersholm, Mellbye & Bech
Henrik Svane
Postboks 1400 Vika
0115 Oslo

Andersen Legal
Mads Iversen
P.b. 769
7408 Trondheim

Deres ref
HES-01-1267

Vår ref
99/2735 JON

Dato 19.3.01

Klage på Konkurransetilsynets vedtak V00-20; inngrep mot felleskjøpenes oppkjøp av Stormøllen AS og 50 pst av Statkorn AS

1. Innledning

Arbeids- og administrasjonsdepartementet viser til brev av 9.3.2000 fra Wiersholm, Mellbye & Bech (heretter kalt klager) på vegne av Felleskjøpet Trondheim BA og Felleskjøpet Øst Vest BA hvor Konkurransetilsynets vedtak V00-20 påklages. Saken ble oversendt departementet i brev 29.3.2000 fra Konkurransetilsynet. Det vises også til departementets brev av 16.5.2000 hvor det ble besluttet å gi klagen oppsettende virkning for den påklagede delen av Konkurransetilsynets vedtak.

Felleskjøpet Trondheim BA la i brev av 20.9.2000 fram informasjon om utviklingen i de aktuelle markedene og fremmet et forslag som de mener gir grunn til å omgjøre punkt 1) under punkt 8.1 i Konkurransetilsynets vedtak av 17.2.2000. Med henvisning til forvaltningsloven § 34, ba departementet i brev av 27.9.2000 Konkurransetilsynet vurdere dette. Konkurransetilsynet kom i brev av 8.11.2000 til at den informasjon og det forslag som Felleskjøpet Trondheim BA hadde lagt fram, ikke ga grunnlag for å omgjøre det aktuelle punktet i vedtaket av 17.2.2000.

Departementet har ved behandling av klagen av 9.3.2000 i saken vurdert Felleskjøpet Trondheim BA innspill i brev av 20.9.2000. Det vises for øvrig til møtet mellom departementet og klager den 10.1.2001.

Postadresse

Kontoradresse

Telefon *

22 24 90 90

Org nr

972 417 785

Telefaks

Saksbehandler

2. Konkurransetilsynets vedtak

Ved vedtak V00-20 av 17.2.2000, gjorde Konkurransetilsynet inngrep mot Felleskjøpet Trondheim (FKT) BAs og Felleskjøpet Øst Vest (FKØV) BAs erverv av aksjene i henholdsvis Kraftfôr Midt-Norge AS og Kraftfôr Vest-Norge AS. De ervervede selskaper har gjennom fisjon av det tidligere Stormøllen AS overtatt den vesentligste del av den landbruksrelaterte del av virksomheten til det tidligere Stormøllen. I tillegg innebærer vedtaket at det er gjort inngrep i FKTs, FKØVs, Felleskjøpet Rogaland Agder BAs (FKRA), Møre Felleskjøp ALs (MFK) og Nordmøre og Romsdal Felleskjøp ALs (NMRF) erverv av til sammen 50% av aksjene i Statkorn AS.

Konkurransetilsynets vedtak er hjemlet i konkurranseloven (krrl) § 3-11 og lyder:

”Punkt 8.1 Angående Stormøllen AS:

- 1) FKT må selge kraftfôranlegget i Verdal (Verdal Mølle) innen [...]¹. Kjøpere som skal drive anlegget videre som kraftfôranlegg, har forkjøpsrett. Forkjøpsretten kan bare fravikes dersom tilsynet godkjenner det. Anlegget skal selges i samme stand som det var på det tidspunktet avtalene om salg av Kraftfôr Vest-Norge og Kraftfôr Midt-Norge ble inngått.
- 2) FKØV må selge ett av produksjonsanleggene for kraftfôr i Hordaland eller Sogn og Fjordane innen [...]². Kjøpere som skal drive anlegget videre som kraftfôranlegg, har forkjøpsrett. Forkjøpsretten kan bare fravikes dersom tilsynet godkjenner det. Anlegget skal selges i samme stand som det var på det tidspunktet avtalene om salg av Kraftfôr Vest-Norge og Kraftfôr Midt-Norge ble inngått.
- 3) Produksjonsanlegg, lagre, havner, bygninger til bruk som detaljutsalg, eller annen fast eiendom, som FKØV eller FKT eier etter ervervet og som legges ned, påbys solgt innen [...]³ etter nedleggelsen. Med nedleggelse menes her at den virksomheten som har foregått ved eiendommen avvikes, og at ny virksomhet av slik art som ligger innenfor formålet til det respektive felleskjøp, ikke vil bli startet opp ved eiendommen. Kraftfôrprodusenter og tonnevareforhandlere utenom Felleskjøpgruppen og kraftfôrprodusenter/tonnevareforhandlere som ikke eies med 50 pst. eller mer av felleskjøpene eller Statkorn Holding ASA skal ha forkjøpsrett til slik eiendom. Tilsynet kan tillate at forkjøpsretten fravikes hvis tilbud fra konkurrerende kraftfôrprodusent eller konkurrerende tonnevareforhandler ikke er like godt som eventuelle tilbud fra andre interessenter. Dette vilkåret gjelder kun i de geografiske områder der Stormøllen var etablert på tidspunktet avtalene om salg av deler av selskapet ble inngått.
- 4) FKØV og FKT må tilby alle kunder i sine respektive områder like priser eksklusive fraktgodtgjørelse på henholdsvis kraftfôr og andre tonnevarer. Selskapene må årlig melde fra til Konkurransetilsynet om hvordan fraktkostnadene og -godtgjørelsene til kunder i ulike geografiske områder beregnes. Det skal fremgå av meldingene hva som

¹ Unntatt offentlighet jf. offl § 5a, jf. fvl § 13 første ledd nr. 2. Opplysningene finnes i vedlegg 1 pkt. 79 i Konkurransetilsynets vedtaksbrev av 17.2.2000.

² Unntatt offentlighet jf. offl § 5a, jf. fvl § 13 første ledd nr. 2. Opplysningene finnes i vedlegg 1 pkt. 79 i Konkurransetilsynets brev av 17.2.2000.

³ Unntatt offentlighet jf. offl § 5a, jf. fvl § 13 første ledd nr. 2. Opplysningene finnes i vedlegg 1 pkt. 80.

er de reelle fraktkostnadene ved frakt til de ulike sonene FKØV og FKT opererer innenfor, og hvordan dette belastes kundene. Det skal meldes første gang innen 31. mars 2000.

- 5) I nye eller eksisterende avtaler om videresalg av kraftfôr og andre tonnevarer som FKØV og FKT har med innkjøpslag eller andre viderefornhandlere, forbys FKØV og FKT å ta inn eller beholde klausuler der innkjøpslaget/viderefornhandleren har mer enn seks måneders oppsigelsestid. Eventuelle klausuler i nye eller eksisterende avtaler som utelukker innkjøpslagene/forhandlerne fra å forhandle konkurrenters varer i en gitt periode etter at kontrakt med FKØV eller FKT er opphørt, forbys.

Punkt 8.2 Angående Statkorn AS:

- 1) Havnesiloer/transittanlegg som eies eller kontrolleres av Statkorn Holding eller felleskjøpene samlet eller enkeltvis, må ved forespørsel leie ut kapasitet til konkurrerende kornhandlere og kornimportører, på minst like gode vilkår som til felleskjøpene og Statkorn AS. Med konkurrerende kornhandlere/ kornimportører menes aktører som driver eller planlegger oppstart av kornhandel og/eller kornimport. I perioder med knapp kapasitet skal kapasiteten fordeles mellom de ulike kornhandlerne og kornimportørene slik at hver aktør får den samme andelen av havnesiloene/transittanleggene som de har av henholdsvis kornmottak og kornimport i inneværende sesong.
- 2) Avtaler som Statkorn AS og kornhandlere innenfor Felleskjøpgruppen inngår eller forlenger med mottaksanlegg for korn, skal ikke ha mer enn ett års bindingstid for kornmottaket.
- 3) Leveranser av norsk og importert korn fra Statkorn AS og kornhandlere innenfor Felleskjøpgruppen til bygdemøller, Fiskå Mølle, Regal Mølle eller eventuelle andre kornkjøpere som ikke eies med 50 pst. eller mer av felleskjøpene eller Statkorn Holding, skal skje til samme vilkår som til felleskjøpene og Norgesmøllene.
- 4) Leveranser av andre innsatsfaktorer til kraftfôrproduksjon som Statkorn AS og kornhandlere innenfor Felleskjøpgruppen leverer i dag, skal skje til samme vilkår til Fiskå Mølle, bygdemøller eller andre eventuelle kjøpere som til felleskjøpene.
- 5) I aksjonæravtalen mellom Statkorn Holding og felleskjøpene vedrørende Statkorn AS ("Aksjonæravtalen"), skal "...men at FK samlet sett skal være Selskapets største eier" i punkt 2 (Målsetting) fjernes. Det forbys å innføre andre klausuler eller inngå andre avtaler som har samme virkning som den klausulen som påbys fjernet.
- 6) Partene må melde enhver endring i eiersammensetningen i Statkorn AS til Konkurransetilsynet innen en uke etter at endelig avtale om overdragelse av aksjer er inngått."

3. Klager

Klager opplyser i sitt brev av 9.3.2000 at klagen gjelder vilkår 1) - 3) i punkt 8.1 i vedtaket, dvs den del av vedtaket som vedrører aksjene i Kraftfor Midt-Norge og aksjene i Kraftfor Vest-Norge. Konkurransetilsynets inngrep mot Felleskjøpenes erverv av aksjer i Statkorn AS påklages ikke. Dette innebærer ikke at Felleskjøpene (FK) aksepterer at det er grunnlag for et slik inngrep. Når FK likevel har funnet å kunne akseptere dette vedtaket, skyldes dette en vurdering av hensiktsmessigheten av å påklage vedtaket i forhold til karakteren og omfanget av de vilkår som der er oppstilt.

Klager gjøre primært gjeldende at vedtaket er ugyldig som følge av feil rettsanvendelse, feil faktum og saksbehandlingsfeil. Subsidiært gjøres det gjeldende at vilkårene i punkt 8.1 nr. 1)-3) i vedtaket er uforholdsmessige og at de under enhver omstendighet må klargjøres.

3.1 Om feil rettsanvendelse og feil faktum

Klager mener at en ved vurdering av det primære inngrepsvilkåret i krrl § 3-11, og sikter med dette til passusen "at vedkommende erverv vil føre til eller forsterke en vesentlig begrensning i konkurranse i strid med formålet i lovens § 1-1", må foreta en vurdering i to trinn:

For det første må det foretas en avgrensning av de relevante markeder (geografisk og produktmessig) og avdekkes hvilken markedsandel de aktuelle aktører har i de relevante markeder. For det annet må det vurderes om ervervet fører til eller forsterker en "*vesentlig begrensning av konkurransen*", uavhengig av om konsentrasjonstersklene er overskredet eller ikke. Således må det som trinn 2 i analysen foretas en vurdering av om bedriftservervet gir erververen mulighet til å utnytte "*vesentlig markedsrett*", dvs har mulighet til å holde prisen betydelig over grensekostnaden uten å tape for store markedsandeler.

Klager hevder at Konkurransetilsynet har lagt til grunn at FK får en sterk markedsposisjon som en følge av ervervet, og at FK vil utnytte markedsretten på en utilbørlig måte. Denne vurderingen er etter FK's oppfatning basert på feil faktum og feil rettsanvendelse.

Klager mener at Konkurransetilsynet i sin vurdering har sett bort fra at det er økonomisk forsvarlig å frakte kraftfôr og konkurrere mellom de regioner som er definert som det relevante geografiske marked. I praksis har dette stor betydning for Vest-Norge og Nord-Norge hvor det gjennom frakt kan opprettes konkurranse på kraftfôrmarkedet i de områder som tidligere ble håndtert av Stormøllen.

Videre mener klager at det er lagt feil faktum til grunn når det gjelder vurderingen av etableringsmulighetene i de relevante produktmarkedene. Klager mener at Konkurransetilsynet særlig undervurderer bygdemøllenes evne til å styrke sin posisjon som kraftfôrprodusenter. Spesielt nevnes bygdemøllene og Fiskå Mølle AS som eksempler på møller som allerede har styrket sin posisjon og lykkes i å ta betydelige markedsandeler fra FK. Klager nevner også andre eksempler på møller som har økt sin produksjon og konkurranse mot FK.

Klager mener at de oversikter som er gitt, bekrefter at det er langt enklere for de eksisterende aktører i de regionale produktmarkeder å øke den eksisterende kapasitet enn det Konkurransetilsynet har lagt til grunn i sitt vedtak. Videre har også nye aktører som Fiskå Mølle og Ottadalen gått inn i tidligere "Stormøllen-områder" og tatt betydelige volumer fra

FKØV. Klager mener at uttalelsen på side 38 i vedtaksbrevet om nødvendigheten av investering i nye anlegg for at Fiskå Mølle skal kunne etablere seg i tilstrekkelig omfang for at konkurransen skal gjenopprettes, ikke er riktig. Klager mener det er dokumentert at konkurrentene har erobret betydelige markedsandeler fra FK uten at det har vært nødvendig å investere i nye anlegg. Klager mener at vilkåret om at ervervet må ”forsterke en vesentlig begrensning” av konkurransen dermed ikke er oppfylt.

Som ytterligere eksempler på feil i rettsanvendelsen, mener klager at Konkurransetilsynet ikke i tilstrekkelig grad har vektlagt at FK er samvirkeorganisasjoner, hvor formålet ikke er økonomisk avkastning og overskudd. Dette til tross for at Konkurransetilsynet trekker fram dette forholdet i vedtaksbrevet som et godt argument mot at FK vil utnytte markedsrett overfor bøndene, ”da det til syvende og siste er disse som bestemmer over driften i selskapene”. Konkurransetilsynet har derimot lagt til grunn at det kan foreligge en motsetning mellom det eierne ønsker, og det lederne og de ansatte i selskapet ønsker, fordi ledelsen f.eks. kan ha ønske om å sikre arbeidsplasser og unngå rasjonaliseringstiltak. Samtidig er det vist til at eierne reelle mulighet til å kontrollere selskapets ledelse er begrenset, bl.a. fordi det er vanskelig for den enkelte bonde å utøve innflytelse på et stort system grunnet informasjonsproblemer mm.

Klager mener at Konkurransetilsynet feilaktig har lagt til grunn at medlemmene i FK ikke har innflytelse på organisasjonen. Eierne (bøndene) stiller like strenge krav til ledelsen i selskapet som eiere i andre virksomheter som f.eks. er organisert som aksjeselskaper eller liknende. Klager mener at eierinnflytelsen ikke er mindre blant medlemmene i et felleskjøp enn i et aksjeselskap med et tilsvarende antall aksjonærer. Medlemmene kan løpende vurdere hvorvidt FK’s administrasjon og ledelse oppfyller FK’s formål gjennom å skaffe bøndene stadig billigere innsatsvarer. Klager viser til tilfeller den senere tid hvor medlemmene har tatt initiativ til reduserte kraftførpriser.

Klager mener at Konkurransetilsynet unnlater å vurdere hvilket alternativt prisbilde kundene står overfor dersom bedriftservervet ikke hadde blitt gjennomført. Bedriftservervet gjør FK i stand til å redusere overkapasiteten og tilby innsatsvarer til etterspørerne til lavere priser enn før bedriftservervet. Klager mener dette er blitt dokumentert både i forbindelse med FKØs erverv av Norgro AS og sammenslåingen av FKØ og FKV. I begge disse tilfeller har FKØV etter fusjonen redusert kraftførprisene.

Klager hevder videre at selv om en eventuelt skulle finne at ervervet forsterker en ”vesentlig begrensning” av konkurransen, er det et ytterligere vilkår at denne begrensningen er ”i strid med formålet i lovens § 1-1”. Dersom de samfunnsøkonomiske effektivitetsgevinster som oppnås gjennom ervervet oppveier tapet som følge av den reduserte konkurransen, er det ikke grunnlag for inngrep.

Klager mener at ervervet medfører betydelige samfunnsøkonomiske effektivitetsgevinster/besparelser, hovedsakelig som en følge av nedbyggingen av overkapasiteten i bransjen og synergier ved samordning av overlappende funksjoner. Klager mener å ha dokumentert de samfunnsøkonomiske besparelsene og effektivitetsgevinstene i tilstrekkelig grad. Klager viser til at Konkurransetilsynet også har akseptert dokumentasjonen og ikke funnet grunnlag for å betvile riktigheten av denne. Prinsipielt mener klager at Konkurransetilsynet ikke har tatt hensyn til effektivitetsgevinstene. Subsidiært, at disse ikke er tillagt tilstrekkelig vekt i vurderingen. Konkurransetilsynet har plikt til å vurdere effektivitetsgevinstene opp mot et effektivitetstap (herunder foreta nødvendige beregninger). Det går ikke fram av vedtaket at det er gjort slike beregninger i

saken. Klager mener det foreligger rettsanvendelsesfeil når Konkurransetilsynet bare har lagt til grunn at det foreligger et "betydelig effektivitetstap", uten å ha kvantifisert dette nærmere.

Klager hevder at det foreligger en betydelig overkapasitet på kraftfôr samt på øvrige produkter som er berørt av ervervet. Hensikten med ervervet er å redusere overkapasiteten i bransjen ved å effektivisere anleggsstrukturen, administrasjonen og distribusjonen. Dermed kan det legges til rette for mer effektiv drift med lavere priser til bøndene som resultat. En forutsetning for rasjonalisering er en overgang til produksjonen i færre anlegg, herunder nedbygging av produksjonsanlegg og en avvikling av parallelle produksjonssystemer. Dette vil medføre betydelige kostnadsbesparelser (produksjons-, logistikk-, personal-, kapital- og vedlikeholdskostnader). Kostnadsreduksjonene vil være betinget av de strukturendringer Kraftfor Midt-Norge AS/Kraftfôr Vest-Norge AS åpner for.

3.2 Om politiske signaler

Med henvisning til St.prp. Tillegg nr. 8 (1994-95) og fra Inst. s. nr. 287 (95-96), viser klager til at det forut for ervervet ble gitt sterke politiske signaler til landbruket i Norge om å redusere kostnadene og overkapasiteten. I uttalelsene er bl.a. FKs og Stormøllen ASs overlappende anleggsstruktur i en rekke distrikter eksplisitt omtalt. Bakgrunnen for utspillene er krav om lavere matvarepriser som følge av økt liberalisering av handel med mat og stigende grensehandel.

Klager mener at det ikke er mulig å få til "en optimalisering av anleggsstrukturen langs kysten", og dermed bidra til å oppfylle stortingsflertallets ønsker, uten at dette skjer gjennom overtakelser og eierkonsentrasjoner. Slik overtakelse gir muligheter for nedleggelse av mindre effektive anlegg. Klager mener at de generelle mekanismer vedrørende overkapasitet og konkurranse som Konkurransetilsynet beskriver på side 28-29 i vedtaksbrevet, ikke har vist seg effektive i dette tilfellet. Klager mener derfor at reduksjon av overkapasiteten gjennom integrasjon på eiersiden er den eneste løsningen for å få reduserte kraftfôrpriser. FK har lojalt innrettet seg etter stortingsflertallets ønsker og har således vært med på å ta sin del av ansvaret for utviklingen i landbruket i Norge.

3.3 Om saksbehandlingsfeil

Klager viser til at Konkurransetilsynet i brev til FK av 19. november 1999 varslet forbud mot ervervet av Kraftfor Midt-Norge/Kraftfôr Vest-Norge (og aksjene i Statkorn AS). Etter dialog mellom tilsynet og klager (bl.a. gjennom møter og brev), endret Konkurransetilsynet standpunkt i saken og valgte i stedet å sette vilkår for ervervene.

Klager viser til at FK ikke aksepterte vilkårene, bl.a. ut i fra den begrunnelse at disse var for vidtrekkende og på en rekke punkter var uklart formulert, bl.a. mht FKs rettsstilling. Det ble etter anmodning fra FK avholdt et møte mellom Konkurransetilsynet og FK 4.2.2000 for å gjennomgå problemstillingene i tilknytning til utformingen av vilkårene. I følge klager erkjente Konkurransetilsynet i dette møtet at det var behov for å gi vilkårene en klarere avgrensning og finne formuleringer som ikke skapte unødvendig tolkningstvil. Konkurransetilsynet opplyste derfor at man ville revurdere vilkårene og komme tilbake med justerte utkast til vilkår som FK ville få anledning til å kommentere.

Den 15.2.00 mottok FK Konkurransetilsynets nye utkast til vilkår som på flere punkter ikke var i samsvar med det tilsynet hadde gitt uttrykk for i det forutgående møte. Samtidig satte Konkurransetilsynet frist for bemerkninger til dagen etter, 16.2.00 kl.14.00. Det ble bedt om

kommentarer til ”rent språklige omformuleringer”. Konkurransetilsynet opplyste dessuten at det var kommet nye opplysninger i saken, og at tilsynet på bakgrunn at disse opplysninger hadde funnet det nødvendig å oppstille ytterligere vilkår som tidligere ikke hadde vært tatt opp. Det ble derfor i utkastet foreslått et ytterligere vilkår angående innkjøpslag og ”videreforhandlere”. De opplysninger som lå til grunn for det varslede nye vilkåret var ikke forelagt FK på forhånd som derfor ikke hadde fått anledning til å imøtegå eller kommentere partsinnlegget. Klager mener at en slik fremgangsmåte åpenbart er et brudd med det kontradiktoriske prinsipp og derfor innebærer en saksbehandlingsfeil.

Klager viser til at Konkurransetilsynet, etter konkurranselovens § 3-11, 4. ledd, skal forsøke å komme frem til en minnelig løsning med den ervervsdrivende før det foretas inngrep etter bestemmelsen. I lys av denne bestemmelsen, mener klager at Konkurransetilsynets saksbehandling i den avsluttende fase før vedtaket ble truffet er sterkt kritikkverdig. Konkurransetilsynet har gjort en åpenbar saksbehandlingsfeil ved å se bort fra behovet for presisering av vilkårene, til tross for at FK har anmodet om og aktivt bidratt til at vilkårene skulle bli mest mulig presise. Klager mener at flere av vilkårene er så uklart utformet at de praksis ikke er mulig å etterleve. (Dette gjelder først og fremst vilkårene i pkt. 8.1. underpunkt 1,2 og 3.) Det vises særlig til at Konkurransetilsynets vilkår er straffesanksjonerte. Vilråene i denne saken har dessuten stor økonomisk og driftsmessig betydning for FK. Klager mener at dette, på lik linje med alminnelige straffebud, stiller særlige krav til presisjon og forutberegnelighet.

Klager mener at Konkurransetilsynets vilkår innebærer at overkapasiteten i markedet blir opprettholdt. Dette skjer bl.a. gjennom at FK er pålagt å selge produksjonsanlegg med forkjøpsrett for konkurrerende kraftfórproducenter. Sett i sammenheng med vilråene i tilknytning til ervervet av Statkorn AS’, hvor konkurrentene sikres adgang til havnesiloer m.m. som tilhører Statkorn og felleskjøpene, innebærer dette ytterligere et opplegg for kapasitetsoppbygging.

De ubetingede salgsvilkårene innebærer at FK, innen en kort tidsramme, må finne kjøpere til anleggene. Det framgår ikke av vedtaket hvilke priser FK kan legge til grunn for salg av de aktuelle anleggene. Ved at vedtaket gir konkurrerende kraftfórproducenter forkjøpsrett, vil dette i realiteten kunne innebære at FK pålegges å subsidiere sine konkurrenter. Et vilkår med en slik virkning går lenger enn det som er nødvendig og er for øvrig sterkt urimelig og dermed ugyldig.

3.4 Konklusjon

FKs påstand i klagen er at vedtaket er ugyldig og følgelig må oppheves. Subsidiært må Konkurransetilsynet av eget tiltak omgjøre vedtaket. Alternativt må Arbeids- og administrasjonsdepartementet omgjøre vedtaket slik at vilråene klargjøres.

4. Konkurransetilsynets begrunnelse for vedtaket

Konkurransetilsynet har tatt utgangspunkt i følgende avtaler:

- Felleskjøpet Øst Vest (FKØV) og Felleskjøpet Trondheim (FKT) erverver to av tre utskilte deler av det tidligere Stormøllen AS; FKØV erverver Kraftfór Vest-Norge AS mens FKT erverver Kraftfór Midt-Norge AS.

- Felleskjøpet Øst Vest BA, Felleskjøpet Trondheim BA, Felleskjøpet Rogaland Agder BA, Møre Felleskjøp AL og Nordmøre og Romsdal Felleskjøp AL erverver hver sin aksjepost, til sammen 50 prosent, av Statkorn AS.

Konkurransetilsynet opplyser at det i brev av 19.11.1999 ble varslet forbud mot ovennevnte transaksjoner. Partene fikk en frist på tre uker til å uttale seg. Konkurransetilsynet merket seg partenes anførsler, men fant likevel grunnlag for inngrep etter konkurranseloven § 3-11.

4.1 Beskrivelse av aktørene og avtalene

Nedenfor følger en beskrivelse av aktørene og avtalene basert på Konkurransetilsynets vedtaksbrev av 17.2.2000. Beskrivelsene gjelder m.a.o. per dato for vedtaket. For en fyldigere beskrivelse av aktørene og avtalene vises det til vedtaksbrevets kapittel 2.

Statkorn Holding ASA er 80 prosent statseid (100 pst statseid inntil desember 1999) og representerer statens styringsinteresser overfor datterselskapene Stormøllen AS, Statkorn AS og Norgesmøllene DA. Statkorn Holding eier også en rekke andre selskaper eller deler av selskaper, herunder *Fiskå Mølle AS* (49 prosent).

Statkorn AS driver førstehåndsomsetning av korn. Førstehåndsomsetningen er regulert gjennom markedsordningen for korn, som i korthet går ut på følgende: Statens Kornforretning kjøper kornet fra produsentene til den prisen som er fastsatt i jordbruksoppgjøret. Kornet selges deretter videre til kornhandlerne (bl.a. FKØV, FKT og Statkorn AS). Kornhandlerne har mottakspått for det kornet som leveres til deres anlegg. Kornhandlerne kan eie slike anlegg selv eller ha avtale med andre som eier slike anlegg, som bygdemøller eller kornsiloer. FKØV eier 40 pst. av de anleggene som brukes som mottaksanlegg for korn. FKØV har også avtaler med noen bygdemøller og kornsiloer. Kornhandlerne selger kornet videre til matmel- og kraftfôrprodusenter.

Stormøllen AS er kraftfôrprodusent. Produksjonen foregår i Stormøllens egne anlegg i Skien, Vaksdal ved Bergen, Ila i Trondheim, Verdal og Balsfjord. Stormøllen eier også en rekke lagre, spesielt langs kysten, som tjener til å distribuere kraftfôret ut til kundene. En del av Stormøllens salg av kraftfôr foregår også via andre forhandlere. Stormøllen AS opptrer som grossist for en rekke andre innsatsvarer til landbruket.

Norgesmøllene DA produserer matmel. Selskapet omfattes ikke av oppkjøpene som er avtalt (men inngår i konsernet Statkorn holding med 60%).

De lokale *felleskjøpene* er eiet av sine medlemmer, som er bønder. I dag er det fem lokale felleskjøp. Felleskjøpet Øst Vest BA (FKØV) som dekker Sogn og Fjordane, Hordaland og hele Østlandsområdet og Felleskjøpet Trondheim BA (FKT) som dekker Trøndelag og Nord-Norge er blant disse. Foruten å være kornhandlere, driver felleskjøpene med produksjon av kraftfôr og såvarer til landbruksnæringen. En del av kraftfôret som fremstilles, selges via eget distribusjonsnett, resten selges via andre aktører. Videre selger felleskjøpene i likhet med Stormøllen andre innsatsvarer til landbruket. Kraftfôromsetning utgjør ca 45-50 pst. av felleskjøpenes totale omsetning. Felleskjøpene er naturlig etablert i hvert sitt område. Ett felleskjøp synes i praksis ikke å opptre som konkurrent i et annet felleskjøps naturlige geografiske område.

Transaksjonen går ut på at Statkorn Holding fisjonerer Stormøllen AS i tre deler hvor kraftfôrvirksomheten i Stormøllen AS fordeles på to selskaper, Kraftfôr Midt-Norge AS og

Kraftfôr Vest-Norge AS, som overtas av henholdsvis Felleskjøpet Trondheim BA (FKT) og Felleskjøpet Øst Vest BA (FKØV). I tillegg er det inngått avtale om at Felleskjøpet Trondheim BA, Felleskjøpet Øst Vest BA, Felleskjøpet Rogaland Agder BA (FKRA), Møre Felleskjøp AL (MFK) og Nordmøre og Romsdal Felleskjøp AL (NRFK) erverver ulike aksjeposter i Statkorn AS fra Statkorn Holding ASA. Totalt utgjør felleskjøpgruppens erverv 50 pst. av aksjene i Statkorn AS. Det er inngått særlige avtaler om gjennomføringen av transaksjonen, jf Konkurransetilsynets vedtaksbrev av 17.2.2000 side 5. Det foreligger således to ulike hovederverv i saken:

- FKØV/FKTs erverv av samtlige aksjer i henholdsvis Kraftfôr Vest-Norge AS og Kraftfôr Midt-Norge AS og
- FKT, FKØV, FKRA, MFK og NRFKs erverv av 50 pst. av aksjene i Statkorn AS.

4.2 Relevante markeder

For å avgrense de relevante markeder som er berørt av saken, har Konkurransetilsynet vurdert det enkelte marked langs en produktmessig og geografisk dimensjon. Nedenfor gis en framstilling av hovedpunktene i Konkurransetilsynets vurderinger. Det vises for øvrig til avsnitt 4 i tilsynets vedtaksbrev.

I forbindelse med felleskjøpenes erverv av aksjene i Statkorn AS, har Konkurransetilsynet lagt til grunn *kornhandel* som utgangspunktet for avgrensningen av det relevante produktmarkedet. I forbindelse med FKØVs og FKTs erverv av Stormøllen AS berøres *tonnevarer* (dvs. kraftfôr, ensileringsmidler, plantevernmidler, kunstgjødsel, såvarer og kalk), som er de produkter hvor partene har overlappende virksomhet. Produktene i tonnevarerektoren er forskjellige både når det gjelder anvendelse og pris. Konkurransetilsynet har på denne bakgrunn behandlet de ulike vareslagene adskilt. Siden klagen kun gjelder den delen av vedtaket som er knyttet til kraftfôr, vil det i det vesentlige være Konkurransetilsynets vurderinger knyttet til dette markedet som blir omtalt.

Tabell 1 gir oversikt over Konkurransetilsynet avgrensning av de relevante markedene for de ulike produktene:

Tabell 1. Konkurransetilsynets klassifisering av tonnevarer etter relevante markeder – produktmessig og geografisk dimensjon

Produkter	Produktmessig avgrensning	Geografisk avgrensning
Korn	Matkorn og fórkorn	Nasjonalt marked
Kraftfôr	Kraftfôr	Lokale markeder
Kunstgjødsel	Kunstgjødsel	Regionale markeder
Såvarer	Såkorn og såfrø	Hhv. lokale eller regionale/nasjonalt
Plantevernmidler	Plantevernmidler	Nasjonalt marked
Ensileringsmidler	Ensileringsmidler	Regionale markeder
Kalk	Kalk	Regionale markeder

Det vises til Konkurransetilsynets vedtaksbrev side 12 til 18 for en nærmere redegjørelse.

4.3 Markedskonsentrasjon

Nedenfor følger en oppsummering av Konkurransetilsynets vurderinger av markedskonsentrasjonen, hhv. i markedet for kornhandel og kraftfôr og andre tonnevarer. Det vises for øvrig til avsnitt 4.2 i Konkurransetilsynets vedtaksbrev for en grundigere

redegjørelse. Spesielt vises det til avsnitt 4.2.3 hvor det med henvisninger oppgis tall for aktørenes markedsandeler, basert på aktørenes meldinger eller fra høringsinstanser.

4.3.1 Konkurrenter

Kornhandel: Konkurransetilsynet mener det er få konkurrenter til FKØV og Statkorn Holding i dag.

Kraftfôr og andre tonnevarer: Konkurransetilsynet mener det er få andre aktører enn felleskjøpene og Stormøllen i store deler av de geografiske områdene som berøres av oppkjøpet av Stormøllen. Dette gjelder Nord-Norge og store deler av Vestlandet. Bygdemøllene er de viktigste konkurrentene til felleskjøpene og Stormøllen.

Bygdemøllene, er lokalisert hovedsakelig i de viktigste korndyrkingsområdene i landet, dvs Østlandet og i Trøndelag. Møllene er i hovedsak relativt små, bondeide og dekker kun det lokale behovet for kraftfôr og andre tonnevarer. Noen bygdemøller kjøper innsatsfaktorene sine fra felleskjøpene. Deler av bygdemøllenes kraftfôrproduksjon omsettes også gjennom felleskjøpene eller Stormøllen.

Noen bygdemøller har gått sammen i kjedesamarbeidet Norgesfôr som bruker Statkorn AS som kornhandler og har et innkjøpsamarbeid med Stormøllen (innsatsvarer til kraftfôrproduksjon og handelsvarer som kunstgjødsel, ensileringsmidler osv.) Andre bygdemøller har som oftest samarbeid med felleskjøpene når det gjelder kornhandel og innkjøp.

Norgesfôr definerer seg som klare konkurrenter til felleskjøpene. Norgesfôr praktiserer ikke prissamarbeid eller markedsdeling. Mange av bygdemøllene har en viss naturlig markedsdeling mellom seg idet de forsyner hvert sitt nærområde. Bygdemøllene er av flere grunner bare delvis å betrakte som aktive konkurrenter til hverandre. Høringsuttalelser tyder på at noen bygdemøller ser muligheter til å ta større markedsandeler ved at tidligere Stormøllen-kunder går over til dem.

Fiskå Mølle AS (Rogaland/Agder-området), er én av få møller som har ekspandert. Møllen ligger utenfor de områdene som er mest aktuelle i denne saken, men kan likevel være en potensiell konkurrent i enkelte grenseområder (Hordaland), jf også uttalelser fra partene.

4.3.2 Kunder

Kornhandel: Stormøllen, felleskjøpene, bygdemøllene, Fiskå Mølle og matmelmøllene (Norgesmøllene og Regal). Dette er profesjonelle aktører som Konkurransetilsynet antar har stor prisbevissthet.

Kraftfôr og andre tonnevarer: Kundene til FKØV, FKT og Stormøllen er bønder og videreforhandlere (innkjøpslag og bygdemøller). For FKTs vedkommende opplyses det at 2/3 av kundemassen er medlemmer (dvs bønder som eiere).

4.3.3 Markedsandeler

Konkurransetilsynet har basert seg på partenes meldinger eller fra høringsinstanser. Slik de tallene som foreligger viser, er markedsandelen for de to partene til sammen over 40 pst. for alle varene. Markedsandelene for de tre største aktørene samlet er også langt over 60 pst. Konkurransetilsynet har konkludert med at ervervene i Stormøllen og Statkorn AS fører til en konsentrasjonsøkning i alle produktmarkedene, med unntak av såkorn- og såfrømarkedene. I

disse markedene har Norgesfôr vært leverandør for Stormøllen, og det blir dermed ikke noen konsentrasjonsøkning på produksjonsleddet. Det vil derimot bli en konsentrasjonsøkning på distribusjonsleddet.

4.4 Konkurransetilsynets vurdering av ervervet i forhold til konkurranselovens bestemmelser

4.4.1 Konkurranseloven § 3-11

Konkurransetilsynet viser til at krrl § 3-11 første ledd gir tilsynet hjemmel til å gripe inn mot bedriftserverv dersom tilsynet finner at vedkommende erverv vil føre til eller forsterke en vesentlig begrensning av konkurransen i strid med formålet i lovens § 1-1 om effektiv bruk av samfunnets ressurser. Vedtak om inngrep kan gå ut på å nedlegge forbud eller gi påbud, samt gi tillatelse på vilkår.

I henhold til krrl. § 3-11 annet ledd omfatter begrepet ”bedriftserverv” også ”fusjon, erverv av aksjer eller andeler og delvis erverv av bedrift.”

Etter krrl § 3-11 tredje ledd kan vedtak om inngrep gå ut på å nedlegge forbud eller gi påbud, samt å gi tillatelse på vilkår. Konkurransetilsynet kan bl.a.:

- a) forby bedriftservervet og fastsette slike bestemmelser som er nødvendige for at formålet med forbudet blir oppnådd,
- b) påby avhendelse av aksjer eller andeler som er ervervet som ledd i bedriftservervet, eller,
- c) sette slike vilkår som er nødvendige for å motvirke at bedriftservervet begrenser konkurransen i strid med formålet om effektiv ressursbruk, jf. § 1-1.

Konkurransetilsynet har, med henvisning til at loven også omfatter delvis erverv av bedrift (erverv av virksomheter som kan drives videre som selvstendige enheter), konkludert med at ervervene i tilknytning til Stormøllen AS faller inn under krrl § 3-11.

Konkurransetilsynet konkluderer med at aksjeervervene til FKT, FKØV, FKRA, MFK og NMRF faller inn under § 3-11, og at det således foreligger inngrepskompetanse.

Tilsynet legger til grunn for sin tolkning av § 3-11 det kun foreligger et bedriftserverv dersom det ervervende foretak oppnår en kvalifisert grad av innflytelse over det ervervede foretaks forretningsstrategier og markedsatferd (tilsynets syn utdypes nedenfor under punkt 5.1.1). Konkurransetilsynet drøfter så hvorvidt dette er tilfelle i foreliggende sak. I denne sammenheng finner tilsynet at hvert enkelt felleskjøp alene ikke oppnår slik innflytelse. Imidlertid legger tilsynet til grunn krrl § 3-11 kommer til anvendelse når flere aksjeerverv medfører at de ervervende foretak sammen får en betydelig innflytelse i det ervervede selskapet. I denne sammenheng finner Konkurransetilsynet at de enkelte felleskjøp *i fellesskap* får betydelig innflytelse i Statkorn AS. I disse vurderinger legges det blant annet vekt på at aksjonæravtalen mellom Statkorn Holding ASA og felleskjøpene gir grunnlag for å betrakte felleskjøpene som én gruppe.

4.4.2 Konkurransbegrensninger som følge av ervervet

Konkurransetilsynet viser til at utgangspunktet for inngrep etter krrl. § 3-11 er at bedriftservervet må føre til eller forsterke en vesentlig konkurransebegrensning i strid med

lovens formål om effektiv bruk av samfunnets ressurser. Dette kan eksempelvis skje ved at en aktør får en dominerende stilling samtidig som konkurrentene har dårlige responsmuligheter ved utnyttelse av markedsrett. Videre kan konsentrasjonen i markedet, sammen med andre karakteristika ved markedet etter ervervet, gi aktørene grunnlag for å utnytte markedsrett gjennom samarbeid. Etterspørernes og tilbydernes valgmuligheter, samt etableringsmulighetene for konkurrerende aktører, vil være sentralt i forbindelse med markedsrett. Konkurransetilsynet har i henhold til tidligere praksis lagt til grunn at det innen to år må kunne skje nyetableringer i tilstrekkelig omfang til å gjenopprette konkurransen i markedet.

Konkurransetilsynet viser til at effektiviseringsgevinster ved et erverv i enkelte tilfeller vil kunne oppveie det samfunnsøkonomiske tapet som oppstår gjennom konkurransebegrensningen. Dette er nærmere omtalt i avsnitt 4.5.3 nedenfor.

Konkurransetilsynet anser kraftfor og andre tonnevarer til landbruket som i stor grad homogene produkter. I det følgende sammenfattes Konkurransetilsynets argumenter hvorvidt de aktuelle ervervene vil bidra til vesentlige konkurransebegrensninger i aktuelle markeder.

Konkurransetilsynet påpeker at Stormøllen og felleskjøpene har vært de eneste tilbydere av kraftfor i Nord-Hordaland, ytre deler av Sogn og Fjordane, ytre og søndre deler av Møre og Romsdal og i hele Nord-Norge samt i størstedelen av Telemark, nordlige deler av Oppland og Hedmark. Det vises til vedtaksbrevets side 28 for nærmere henvisning til markedsandeler. Fordi markedsrett konsentrasjonen er stor allerede før ervervet av Stormøllen, mener Konkurransetilsynet at konkurransen er vesentlig begrenset i disse områdene. Ervervet fører til større markedsrett konsentrasjon ved at det bare blir én kraftfortilbyder i de aktuelle landsdelene. Tilsynet anser dette som en forsterkning av den allerede (vesentlig) begrensede konkurransen.

I noen av områdene som omfattes av ervervet, er det imidlertid tre eller flere aktører i kraftforbransjen. I Telemark finnes ingen bygdemøller, men noen av møllene i nabofylkene dekker små områder av fylket. Markedsrett andeler for dette salget er ikke kjent, men er sannsynligvis beskjedent. I Trøndelag er det en relativt stor forekomst av bygdemøllene som også har en viss del av markedet. Om lag halvparten av disse møllene er medlemmer i Norgesfor, som for øvrig etter ervervet eies med 26 pst. av FKT. I indre deler av Sogn og Fjordane og Nordvestlandet er det også en viss forekomst av bygdemøller. Fiskå Mølle, som fra flere hold i saken er nevnt som en konkurrent til felleskjøpene med antatt stort potensiale, er for øvrig etablert i Sunnhordland.

Konkurransetilsynet mener at bygdemøllenes responsmuligheter er begrensede hvis felleskjøpene skulle legge på prisene. Markedsrett konsentrasjonen alene kan tyde på at konkurransen er vesentlig begrenset i utgangspunktet, siden felleskjøpene har såpass stor andel av markedet, jf. vedlegg 59 i Konkurransetilsynets vedtaksbrev.

I tillegg viser Konkurransetilsynet til at det er overkapasitet i kraftformarkedene de fleste steder i Norge. Tilsynet ser overkapasiteten i dette markedet som et symptom på manglende konkurranse. Dersom det var sterk konkurranse, ville aktørene enten utnyttet kapasiteten fullt ut slik at de kunne presse prisene nedover, eller bygge ned overkapasiteten og dermed redusere kostnadene. Konkurransetilsynet mener at en situasjon med overkapasitet i et *veifungerende* marked vil være midlertidig. Vedvarende overkapasitet over tid i et marked, slik tilfellet har vært for kraftformarkedet, kan være et tegn på at konkurransen mellom

aktørene ikke fungerer. Det vil følgelig ikke være en god løsning å redusere antallet konkurrerende aktører i kraftfôrmarkedet for å få ned overkapasiteten.

Konkurransetilsynet drøfter i avsnitt 5.2.2 etableringsmulighetene i markedet for kraftfôr og mener at *produktmessig tilbudssubstitusjon* fra mat- eller fiskefôrproduksjon til kraftfôrproduksjon ikke synes å være aktuelt. I kraftfôrbransjen er bygdemøllene og Fiskå Mølle de eneste eksisterende alternativer til den nye sammenslutningen Stormøllen/felleskjøpene. Bygdemøllene er i hovedsak lokalisert i kornområdene. Tilsynet mener at møllene sannsynligvis er for små og fraktkostnadene for store til at det kan skapes et landsdekkende alternativ. Et slikt alternativ vil kreve at Norgesfôr etablerer seg med nye produksjonsanlegg, noe som ikke synes aktuelt bl.a. fordi fraktilskuddsordningen for kraftfôr bare omfatter frakt innenfor et anleggs "naturlige" område.

Konkurransetilsynet deler ikke fusjonspartenes syn om at møller, både i og utenfor de aktuelle områdene, kan utvide sine geografiske områder slik at konkurransen kan opprettholdes. Konkurransetilsynets vurderinger er bl.a. basert på høringsuttalelse av 17.9.1999 fra Fiskå Mølle. Denne møllen, som er en stor aktør i Agder, Rogaland og Sunnhordland, hevder at høye transportkostnader hindrer frakt fra eksisterende produksjonsanlegg til nye områder. Konkurransetilsynet påpeker at Fiskå Mølle i dag har liten ledig kapasitet og at nyinvesteringer er nødvendige for at møllen skal kunne etablere seg i tilstrekkelig omfang.

Tilsynet har også vurdert etablerings- og ekspansjonsmulighetene til Ottadalen Mølle (Lom og Vågå i Ottadalen), Røv Mølle (Surnadalen), Hundseth Mølle (Nord-Trøndelag) samt importmulighetene i lys av dagens avgiftspolitik. Konkurransetilsynet påpeker at produksjonsanlegg for kraftfôr er irreversible investeringer. De to aktørene som i utgangspunktet kunne tenkes etablert i de aktuelle områdene, er Fiskå Mølle og Norgesfôr. Imidlertid vil bygdemøllenes konkurransefortrinn mht beliggenhet (midt i kornområdene) kunne bidra til å hindre slik etablering. Overkapasitet samt at markedet er i tilbakegang, taler også imot at det vil finne sted etableringer. Konkurransetilsynet mener det er sannsynlig at overkapasiteten vil vedvare også etter ervervet av Stormøllen. Det vises her bl.a. til redusert kraftfôrbehov som følge av nedgangen i melkekonsum og melkeproduksjon. Når det gjelder importmulighetene, viser tilsynet til at innenlandsk kornproduksjon er et politisk mål, noe som taler for at tollvernet på kraftfôr vil bli opprettholdt framover.

Konkurransetilsynet konkluderer med at det er lite sannsynlig at produktmessig eller geografisk tilbudssubstitusjon vil finne sted i et slikt omfang i kraftfôrmarkedet at dette oppveier forsterkningen i konkurransebegrensningen som følge av ervervet.

På ovennevnte grunnlag mener Konkurransetilsynet at konkurransen i de områdene som omfattes av ervervet av Stormøllens kraftfôr-anlegg, er vesentlig begrenset før ervervet. I alle disse områdene vil det bli en konsentrasjonsøkning som følge av ervervet ved at antallet aktører blir redusert med én. Dette innebærer forsterkning av den vesentlige begrensningen i konkurransen.⁴

⁴ Konkurransetilsynet mener at konkurransen blir svekket også i de områdene hvor Fiskå Mølle er etablert, til tross for at Fiskå Mølle har hatt et samarbeid med Stormøllen. Tilsynet legger her til grunn at Fiskå Mølle vil bli delvis svekket ved at Stormøllen selges til felleskjøpene og at det samarbeidet Fiskå Mølle har hatt med Stormøllen om bl.a. innkjøp, bortfaller. Dessuten mener Konkurransetilsynet det er grunn til å forvente at den tettere integrasjonen mellom felleskjøpene og Stormøllens tidligere anlegg vil svekke konkurransen i større grad enn den tidligere løse integrasjonen mellom Fiskå Mølle og Stormøllen.

Det vises for øvrig til Konkurransetilsynets vedtaksbrev (avsnitt 5) når det gjelder vurderinger av markeder for øvrige tonnevarer.

Konkurransetilsynet har lagt til grunn at felleskjøpene er et innkjøpssamvirke stiftet og eiet av bønder. Felleskjøpenes formål er å arbeide for å skaffe bøndene billigst mulige driftsmidler. Alt overskudd vil bli tilbakeført til kundene (bøndene) gjennom lavere priser. Konkurransetilsynet forstår det slik at felleskjøpene ikke har som formål å drive med størst mulig fortjeneste.

Konkurransetilsynet mener at felleskjøpenes organisasjons- og eierform på den ene side kan være et godt argument for å hevde at felleskjøpene ikke vil utnytte markedsrett overfor bøndene (eierne). På den annen side viser tilsynet til at det kan være motsetningsforhold og interessekonflikter mellom ledelse og eiere. Selv om det i prinsippet er kanaler for å påvirke beslutningsprosessen (medlemsmøter og årsmøter), kan den enkelte bonde likevel reelt sett ha små muligheter for å påvirke større beslutningsprosesser, noe som kan forårsake passivitet blant medlemmene. I tillegg kan manglende informasjon om produksjons- og markedsmessige forhold redusere påvirkningsmulighetene.

Konkurransetilsynet mener at eierformen riktignok kan vanskeliggjøre drastiske prisøkninger og i mindre grad gi incentiver for ledelsen til å ta svært høye priser, fordi det ikke er aksjonærer som krever utbytte eller annen finansiell fortjeneste. Det kan derimot være rom for små og gradvise prisforhøyelser som man begrunner med at kvaliteten har blitt bedre, eller at man unnlater å sette prisene ned dersom prisene på råvarer går ned.

Konkurransetilsynet argumenterer for at bedrifter som ikke møter konkurranse, ikke vil ha store incentiver i form av press utenfra til å rasjonalisere driften eller gjøre produksjonen mest mulig effektiv. En ineffektiv drift skyldes nødvendigvis ikke en bevisst strategi, men kan være et resultat av at bedriften mangler nødvendig sammenlikningsgrunnlag. For høy kapasitet eller stort slakk er særlig aktuelt i bedrifter som har markedsrett, men hvor noe hindrer bedriften i å sette prisene fritt eller redusere kvantum. Konkurransetilsynet mener at felleskjøpenes formålsparagraf om lavest mulige priser til bøndene kan være et slikt hinder.

Konkurransetilsynet viser også til at den senere tid har blitt diskutert innad i felleskjøpene hvorvidt prisene bør differensieres mellom områder med sterkere og svakere konkurranse (Nationen, 14.10.99). Tilsynet mener dette illustrerer at konkurranse presser felleskjøpene til å holde lave priser, og at dette kan være vel så viktig som det presset felleskjøpene legger på seg selv gjennom formålet om å tilby bøndene billigst mulige driftsmidler.

Konkurransetilsynet mener det også er viktig for en samvirkebedrift å kunne sammenlikne seg med konkurrenter. Ikke minst er det viktig for bøndene (eierne) å kunne sammenlikne felleskjøpet med konkurrenter i markedet, slik at de får bedre mulighet til å øve innflytelse på driften.

Når det gjelder konkurransebegrensninger som følge av ervervet av Statkorn AS, antar Konkurransetilsynet at det er vesentlige begrensninger i konkurransen i kornmarkedet. Med få aktører og svakt press til å drive aktiv konkurranse om kundene, ligger det til rette for ensidig eller stilltiende samlet utnyttelse av markedsrett. Utnyttelsen av markedsrett kan komme til syne gjennom manglende vilje til å kutte i kostnadene. Konkurransetilsynet viser til at flere av høringsinstansene frykter at felleskjøpene vil bruke sin sterke posisjon til å få kontroll med innsatsvarer det i utgangspunktet er for lite av i kraftfôrbransjen. Dette gjelder først og fremst norsk korn.

Det vises for øvrig til drøftelsen i vedtaksbrevet.

4.4.3 Eventuelle effektivitetsgevinster

I hht krrl § 3-11 er vilkåret for inngrep mot bedriftservedv ”at dette vil føre til eller forsterke en vesentlig begrensning i konkurransen i strid med formålet i lovens § 1-1”. I hht til krrl § 1-1 er lovens formål å sørge for effektiv bruk av samfunnets ressurser ved å legge til rette for virksom konkurranse. Konkurransetilsynet har i kapittel 6 i vedtaksbrevet drøftet om ervervene kan realisere effektivitetsgevinster som er større enn effektivitetstapet ved konkurransebegrensningen, slik at grunnlaget for inngrep faller bort.

Konkurransetilsynet har vurdert de anslag fra FKØV og FKT har gitt vedrørende kostnadsbesparelser, jf side 42 og 43 i vedtaksbrevet. Konkurransetilsynet anser dokumentasjonen av effektivitetsgevinstene i forbindelse med ervervet av Stormøllen AS som tilstrekkelig og betviler ikke størrelsen på disse.

Konkurransetilsynet har imidlertid konkludert med at effektiviseringsgevinstene utgjør en såpass liten prosentvis andel av omsetningen til felleskjøpene og Stormøllen at inngrepsvilkåret i krrl § 3-11 er oppfylt. Tilsynet understreker at det skal til dels svært store effektiviseringsgevinster til for å forsvare dannelsen av så sterke markedskonsentrasjoner som det her er snakk om.

Konkurransetilsynet har vurdert de anslag som foreligger for effektiviseringsgevinstene som følge av samordning mellom FKØV og Statkorn AS. Tilsynet har ikke tatt nærmere stilling til hvorvidt disse gevinstene er tilstrekkelig sannsynliggjort. Konkurransetilsynet har samholdt beregningene med tall for omsetningen innenfor kornhandel. Også når det gjelder ervervet av eierandelene i Statkorn AS, mener Konkurransetilsynet at effektiviseringsgevinstene er for små til å oppveie tapet som følger av konkurransebegrensningen.

4.5 Konkurransetilsynets vurdering av klagen

Konkurransetilsynet har vurdert klagen i brev av 29.3.00 til departementet.

4.5.1 Klagers påstand om feil rettsanvendelse og feil faktum

Om forsterkning av konkurransebegrensningen:

Konkurransetilsynet mener at opplysningene som fremkommer i klagen, ikke gir grunnlag for å endre tilsynets vurderinger vedrørende forsterkning av konkurransebegrensningen på Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge.

Om felleskjøpenes organisasjonsform:

Konkurransetilsynet viser til klagers anførsler om at det i saken ikke er lagt tilstrekkelig vekt på at felleskjøpene er samvirkeorganisasjoner, noe klager mener er en garanti for at felleskjøpene ikke vil utnytte markedsrett. Konkurransetilsynet mener å ha godtgjort at felleskjøpenes organisasjonsform ikke er tilstrekkelig garanti for at markedsrett ikke utnyttes. Felleskjøpenes organisasjonsform kan bidra til at markedsrett blir utnyttet på en annen måte enn det som beskrives i tradisjonell teori.

Når det gjelder klagers påpeking av manglende vurderinger av alternative prisbilder ved et ikke-gjennomført erverv, mener Konkurransetilsynet at slike vurdering ikke er nødvendige for

å sannsynliggjøre at ervervet forstreker en vesentlig konkurransebegrensning. Tilsynet viser til de henvendelser det har mottatt fra bønder som later til å ha klare synspunkter om dette spørsmålet og som frykter prisforhøyelser på kraftfor som følge av ervervet.

Om effektivitetsgevinster:

Konkurransetilsynet viser til klagers påstand om at effektiviseringsgevinstene som ervervet antas å medføre, ikke er vektlagt.

Konkurransetilsynet mener å ha benytte de vurderingsmetoder som er vanlig i samfunnsøkonomiske analyser. Det vises til vedlegg 7 i tilsynets brev av 29.3.00 for eksakt proSENTSATS.

Konkurransetilsynet mener at det sekundære inngrepsvilkåret er oppfylt.

4.5.2 Klagers påstand om saksbehandlingsfeil

Konkurransetilsynet viser til klagers kritikk av tilsynets saksbehandling i sakens avsluttende fase.

Konkurransetilsynet mener at § 3-11 fjerde ledd ikke gir partene noen rettigheter ut over hva som følger av alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper. Konkurransetilsynet skal ivareta offentligrettslige interesser og møtene som holdes med partene er ikke forhandlingsmøter. Forsøk på å finne en minnelig løsning vil i praksis derfor måtte gå ut på at partene foreslår tiltak som kan bøte på de konkurranseskadelige virkninger av ervervet, eller eventuelt foreslår vilkår som er alternativer til de vilkår Konkurransetilsynet fremlegger.

I den aktuelle saken varslet Konkurransetilsynet 19.11.1999 forbud mot ervervet av Kraftfôr Midt-Norge/Kraftfôr Vest-Norge. Tilsynets varsel ble skriftlig kommentert av felleskjøpene. Tilsynet innkalte deretter partene til et møte slik som foreskrevet i § 3-11 fjerde ledd. Tilsynet presiserte uttrykkelig på møtet at "minnelig løsning" kan være et misvisende begrep, og at en ikke stod overfor en forhandlingssituasjon. Det er tilsynets inntrykk at dette ble oppfattet slik av partene. Tilsynet gjorde det klart at et forbud var ønskelig, men at en var lydhør overfor alternativer som kunne redusere de konkurranseskadelige virkninger som følge av ervervet. Klagerne kom ikke med noe initiativ som tilsynet fant var tilstrekkelig til å bøte på de konkurranseskadelige virkninger som var beskrevet i varselet.

Møtet avdekket at transaksjonene i hovedsak var gjennomført. På dette grunnlag kom Konkurransetilsynet senere til at det ville være mer hensiktsmessig å tillate ervervene, men på vilkår. Det ble derfor skrevet et brev til partene der det ble signalisert hvilke vilkår tilsynet fant nødvendige for å kunne tillate ervervene. Etter dette ble det holdt et nytt møte hvor partene fikk anledning til å kommentere de foreløpige vilkårene. På dette møtet frafalt Konkurransetilsynet noen av vilkårene etter henstilling fra partene og presiserte at vilkårenes utforming ikke var ferdig. Tilsynet meddelte at partene kunne få vilkårene til gjennomlesning etter endelig utforming. Konkurransetilsynet understreker at tilsynet og klagerne *ikke ble enige* om vilkår på møtet. Konkurransetilsynet påpekte at et forvaltningsvedtak skulle fattes, at dette ikke var noe forhandlingsmøte og at tilsynet hadde offentligrettslige hensyn å ivareta.

På bakgrunn av de omfattende diskusjoner som hadde vært med partene, fikk partene et døgn til gjennomlesning av vilkårene før endelig vedtak ble fattet. Partene ble forelagt et vilkår som ikke tidligere var forelagt dem. Konkurransetilsynet anser vilkåret som så lite inngripende og så nært knyttet opp til de andre vilkårene at ytterligere uttalelser om dette vilkår ikke var

påkrevet. Vilkåret er knyttet til en type klausuler som tilsynet har god kjennskap til, og tilsynet mener at vilkåret er helt nødvendig for å bedre etableringsmulighetene i markedet, noe som også er hensikten bak de fleste av de andre fastsatte vilkår. Tilsynet mener at hensynet til kontradiksjon er ivaretatt. Begrunnelsen for det aktuelle vilkåret er den samme som hele tiden har vært meddelt partene og representerer ikke noe nytt i så måte. Vilkåret som sådant er heller ikke påklaget av partene.

Konkurransetilsynet drøfter felleskjøpenes påstand om at de påklagde vilkårene (vilkår 1-3 i punkt 8.1) er uforholdsmessige og at vilkårene legger opp til at overkapasiteten i kraftførmarkedet opprettholdes.

Konkurransetilsynet presiserer at siktemålet med vedtaket av 17.2.2000 er å bidra til effektiv utnyttelse av samfunnets ressurser ved å legge til rette for virksom konkurranse. De tre vilkårene har til hensikt å bidra til økt konkurranse i markeder der en vesentlig konkurransebegrensning forsterkes som følge av ervervet.

Et salg av Verdal Mølle vil forsterke konkurransen i Trøndelagsområdet, og dessuten gjøre det mulig for en ny aktør å etablere seg i området. I tillegg er det muligheter for geografisk tilbudssubstitusjon til Nord-Norge fra Verdal Mølle. Salget av ett produksjonsanlegg for kraftfôr på Vestlandet vil hjelpe en ny aktør til å etablere seg i et marked der felleskjøpene oppnår sterk markedsdominans. Forkjøpsretten til de anlegg og eiendommer som felleskjøpene legger ned, kan bedre etableringsmulighetene for både kraftfôrprodusenter og tonneveareforhandlere, og bidrar dermed til effektiv utnyttelse av samfunnets ressurser.

Konkurransetilsynet kan ikke se at vilkårene som er stilt er uforholdsmessige. Av de fem produksjonsanlegg som er overtatt fra tidligere Stormøllen, står felleskjøpene fritt til å omdisponere tre. At to anlegg påbys solgt, hindrer etter tilsynets mening ikke felleskjøpene i å omstrukturere sin virksomhet. Tilsvarende gjelder vilkår 1) om at konkurrenter skal ha forkjøpsrett til nedlagte anlegg.

Når det gjelder selve utformingen av vilkårene hevder partene at disse ikke er tilstrekkelig presise. Konkurransetilsynet er enig med partene at det er viktig å stille så presise vilkår som mulig bl.a. av hensyn til at vilkårene i vedtaket er straffesanksjonerte. Det er opp til tilsynet å sette de vilkår tilsynet finner hensiktsmessige. Konkurransetilsynet er av den oppfatning at vilkårene er tilstrekkelig presise og at de kan etterleves.

Konkurransetilsynet er av den oppfatning at vedtaket ikke er basert på feil faktum og at det ikke er feil i rettsanvendelsen. Når det gjelder saksbehandlingen mener Konkurransetilsynet at den er forsvarlig og i overensstemmelse med konkurranseloven, forvaltningsloven og forvaltningsrettslige prinsipper. Konkurransetilsynet har på denne bakgrunn ikke tatt klagen av 9.3.2000 til følge.

4.6 Konkurransetilsynets vurdering av FKTs forslag om å omgjøre vilkår 1) under punkt 8.1 i vedtaket

FKT la i brev av 20.9.00 til departementet fram informasjon om utviklingen i de aktuelle markedene og fremmet forslag til alternativt vilkår 1) under punkt 8.1 i Konkurransetilsynets vedtak av 17.2.2000. Med henvisning til fvl § 34, sendte departementet 27.9.2000 brevet til Konkurransetilsynet for vurdering.

Forslaget til FKT går ut på å beholde Verdal Mølle, men i stedet selge ut en aksjepost på 26 prosent som FKT eier i Hundseth Mølle AS.

FKT begrunner forslaget med at konkurransesituasjonen har endret seg siden Konkurransetilsynets vedtak ble fattet. FKT har ikke klart å beholde hele den markedsandelen de ervervet gjennom kjøpet av Kraftfôr Midt-Norge AS. FKTs markedsandel ligger nå mellom FKTs egen andel før ervervet og FKTs og Stormøllens samlede andel på ervervstidspunktet. Dessuten hevder FKT at det vil være gunstig for både FKT og konkurransen i markedet at kapasiteten i bransjen bygges ned. I følge FKT, har bygdemøllene stor nok kapasitet i det relevante markedet til å kompensere for bortfallet av Stormøllen og at det derfor ikke er nødvendig å selge Verdalsanlegget til en konkurrent. FKT mener at de har betydelig kontroll over Hundseth Mølle gjennom sin eierandel, og at Hundseth Mølle derfor får anledning til å opptre mer uavhengig dersom FKT selger seg ut.

Konkurransetilsynet påpeker at den eksisterende konkurransebegrensningen i tonnevaremarkedene i trøndelagsområdet har blitt forsterket som følge av at antallet aktører er redusert og at FKTs markedsandel har økt. Tilsynet mener det ikke har avgjørende betydning for markedsvurderingen om FKT har beholdt hele eller kun deler av markedsandelen til det selskapet de overtok. Konkurransetilsynet bemerker at kapasitetsnedbygging i dette markedet ikke er avhengig av at FKT eier og kan legge ned Verdal Mølle. Dersom Verdal Mølle selges til en konkurrent og konkurranse i markedet bedres, skulle i prinsippet konkurransen sørge for at kapasitet ble lagt ned der dette er mest gunstig. Tilsynet deler ikke FKTs syn når det gjelder bygdemøllenes kapasitetsmuligheter til å kompensere for bortfallet av Stormøllen, spesielt ikke i Nord-Trøndelag. Tilsynet mener den dokumentasjonen FKT har lagt fram viser at møllene i Nord-Trøndelag ikke har kompensert for bortfallet av Stormøllen i like stor grad som møllene i Sør-Trøndelag.

Når det gjelder salg av eierandelene i Hundseth Mølle, har Konkurransetilsynet lagt til grunn at FKT sammen med Kristensen Transport har negativt flertall i møllen. FKT er imidlertid ikke representert i styret. Konkurransetilsynets inntrykk er at Hundseth Mølle allerede i dag opptre som en aktiv konkurrent overfor FKT. Konkurranse blir ytterligere forsterket mot FKT ved at Hundseth Mølle nå har gått inn i kjeden Norgesfôr. Konkurransetilsynet mener at salg av Verdal Mølle derimot vil redusere konkurransebegrensningen som følge av ervervet av Kraftfôr Midt-Norge, også i deler av Nord-Norge. På denne bakgrunn har Konkurransetilsynet besluttet ikke å omgjøre punkt 1) under punkt 8.1 i vedtaket av 17.2.2000.

5. Arbeids- og administrasjonsdepartementets vurderinger

Gjennom vedtak V00-20 av 17.2.1999 foretar Konkurransetilsynet inngrep mot Felleskjøpet Trondheim BAs (FKT) og Felleskjøpet Øst Vest BAs (FKØV) erverv av aksjene i henholdsvis Kraftfôr Midt-Norge AS og Kraftfôr Vest-Norge AS, samt inngrep mot FKTs, FKØVs, Felleskjøpet Rogaland Agder BAs (FKRA), Møre Felleskjøp ALs (MFK) og Nordmøre og Romsdal Felleskjøp ALs (NMRF) erverv av til sammen 50% av aksjene i Statkorn AS. Arbeids- og administrasjonsdepartementet anser vedtaket som et enkeltvedtak i hht forvaltningsloven (fvl) § 2 bokstav b. Departementet finner at vilkårene for å påklage vedtaket er oppfylt og har behandlet klagen etter reglene i fvl kap VI.

Departementets vurderingstema har fortrinnsvis vært den påklagede delen av vedtaket, dvs vilkår 1) - 3) i punkt 8.1 i vedtaket om påbud om salg av produksjonsanlegg. I tråd med forvaltningsrettslige prinsipper står imidlertid departementet fritt til å vurdere alle deler av et

påklagd vedtak. Departementet har i denne saken sett behov for å kommentere enkelte deler av vedtaket som ikke er påklaget. Det gjelder tolkningen av bedriftservedsbegrepet i konkurranseloven og spørsmålet om felleskjøpenes erverv av 50 pst. av Statkorn AS kan ses i sammenheng eller må vurderes hver for seg i forhold til det enkelte felleskjøp.

5.1 Nærmere om det ikke påklagede ervervet av aksjer i Statkorn

5.1.1 "Bedriftserved" etter konkurranseloven § 3-11

Konkurranseloven § 3-11 kommer bare til anvendelse i den grad det foreligger et "bedriftserved".

Det er i foreliggende sak ikke omstridt at det foreligger et bedriftserved i relasjon til FKTs, FKØVs, FKRAs, MFKs og NMRFs erverv av aksjer i Statkorn.

Departementet ser imidlertid behov for å kommentere Konkurransetilsynets tolkning av begrepet "bedriftserved" nærmere:

Konkurransetilsynet har de senere år endret sin praksis mht tolkningen bedriftservedsbegrepet. Frem til SAS/Widerøe-vedtaket av 15. juni 1998⁵ innebar praksis en vid tolkning av begrepet bedriftserved, slik at ethvert aksjeerverv var omfattet. Det ble ikke stilt noe krav om at den ervervende bedrift skulle oppnå en nærmere bestemt form for innflytelse over det ervervede selskap for at krrl. § 3-11 skulle komme til anvendelse. En slik rettsoppfatning fant støtte i lovforarbeidene og ble også delt av departementet gjennom klagebehandling.

I SAS/Widerøe-vedtaket innsnevret Konkurransetilsynet sin tolkning av bedriftservedsbegrepet. Tilsynet la her til grunn at kun mer kvalifiserte former for erverv skulle omfattes av § 3-11: *"For at § 3-11 skal komme til anvendelse på delvise erverv, må ervervet fortrinnsvis medføre at de to tidligere selvstendige aktørene som følge av ervervet vil kunne opptre enhetlig med hensyn til markedstilpasningen. § 3-11 omfatter med andre ord overføring av eierposisjoner som innebærer at det ervervende foretak til kunne utøve en betydelig innflytelse over det ervervede foretaks forretningsstrategier og markedsatferd."* Denne tolkningen ble begrunnet med at dette tolkningsalternativet fant støtte i bestemmelsens ordlyd. Denne tolkningen er videreført i senere praksis. Departementet har ikke før i foreliggende sak hatt klagesaker der dette tolkningsspørsmålet har vært aktuelt.

I foreliggende sak fremstår det som noe uklart hva som er det sentrale vurderingstema med hensyn til om det foreligger et bedriftserved. I SAS/Widerøe-vedtaket opererte tilsynet med "betydelig innflytelse" som den grad av innflytelse som det ervervende foretak måtte kunne utøve i det ervervede foretak, for at § 3-11 skulle komme til anvendelse. I denne sak synes det som om tilsynet opererer med begrepet "tilstrekkelig innflytelse" som det sentrale vurderingstema. Tilsynet uttaler at dersom *"innflytelsen eller kontrollen en tilstrekkelig, vil ervervet være av en slik kvalifisert art at det foreligger et bedriftserved i konkurranselovens forstand."*⁶ Videre defineres "betydelig innflytelse" som det at *"erverver har slik tilstrekkelig innflytelse over det ervervede foretak at det foreligger et bedriftserved etter krrl § 3-11."*⁷ Hvorvidt tilsynet med dette har ment å endre graden av innflytelse som erververen må ha

⁵ V98-43

⁶ Vedtakets side 8 siste avsnitt.

⁷ Vedtakets side 9 tredje avsnitt.

oppnådd i det selskap, som han erverver eierandeler i, for at det skal foreligge et bedriftserverv, er uklart.

Konkurransetilsynet gir videre anvisning på de faktorer som etter tilsynets oppfatning er relevante for vurderingen av, om den aktuelle grad av innflytelse er oppnådd i det konkrete tilfelle. I denne sammenheng nevnes det at et relevant moment i vurderingen er hvorvidt det vil skapes *incentiver* til varige endringer i bedriftenes tilpasninger i markedet. Så vidt departementet kan se, er dette et moment som tilsynet ikke i sin tidligere praksis⁸ har lagt vekt på under vurderingen av, om det foreligger et bedriftserverv etter krrl § 3-11. Departementet mener det neppe er hensiktsmessig å la et konkurransemessig vurderingstema, som partenes *incentiver* til videre konkurranse seg imellom, være relevante under spørsmålet om inngrepskompetanse. Dette forhold får imidlertid ikke betydning i foreliggende sak, jfr den videre fremstilling.

Departementet ser at det rettslig kan argumenteres for en tolkning av begrepet ”bedriftserverv” som medfører at kun mer kvalifiserte erverv omfattes, dvs erverv der erververen oppnår en nærmere bestemt grad⁹ av innflytelse med hensyn til markedstilpasning og forretningsstrategier, over den bedrift han erverver eierandeler i.

Departementet er likevel kommet til at ”bedriftserverv” må forstås slik at *ethvert* erverv av eierandeler omfattes. Dette innebærer at graden av innflytelse erverver oppnår over den ervervede bedrift er irrelevant med hensyn til om det foreligger et bedriftserverv¹⁰.

Departementet legger i denne sammenheng betydelig vekt på forarbeidene, hvori det klart fremgår at ethvert erverv av eierandeler skal vurderes etter krrl § 3-11¹¹. Videre er det også det rettsteknisk mest praktikable alternativet, i den forstand at det ikke oppstår tvil om hvorvidt § 3-11 kommer til anvendelse. Dette innebærer blant annet at både konkurransemyndighetene og partene slipper å bruke ressurser på til dels kompliserte vurderinger av om et erverv faller inn under krrl § 3-11 eller ikke.

For ordens skyld nevnes at departementets overprøving av tilsynets tolkning av begrepet ”bedriftserverv” ikke får noen praktisk betydning i foreliggende sak, siden Konkurransetilsynet etter en konkret vurdering også har kommet til at foreliggende erverv er å anse som bedriftserverv etter § 3-11.

Etter dette er det således klart at FKTs, FKØVs, FKRAs, MFKs og NMRFs respektive erverv av aksjer i Statkorn, alle – og på individuelt grunnlag - er å anse som særskilte bedriftserverv.

5.1.2 Grunnlaget for de konkurransemessige vurderinger av FKT, FKØV, FKRA, MFK og NMRFs erverv av aksjer i Statkorn AS

Med Konkurransetilsynets tolkning av bedriftserversbegrepet, var det enkelte felleskjøps oppkjøp av andeler i Statkorn ikke å anse som bedriftserverv i henhold til krrl § 3-11 annet

⁸ Dvs praksis etter SAS/Widerøe-vedtaket.

⁹ F eks bestemmende, betydelig, kontrollerende etc.

¹⁰ En annen ting er at dette selvfølgelig vil være et vurderingstema når ervervets konkurransemessige virkninger skal vurderes.

¹¹ Dette synspunktet framgår eksplisitt av forarbeidene til prisloven § 42a. Konkurranselovens § 3-11 er i stor grad en videreføring av prisloven § 42 a, herunder begrepet ”bedriftserverv”. Det framgår ikke av konkurranseelovens forarbeider at en realitetsendring på dette punkt var tilsiktet.

ledd. Konkurransetilsynet kom imidlertid til at felleskjøpene som eiere i Statkorn opptrer i samforstand på en slik måte at de fem oppkjøpene kunne ses i sammenheng. Konkurransetilsynet kom da til at de fem oppkjøpene samlet var å anse som et bedriftsserverv i konkurranselovens forstand. Som følge av dette, vurderte Konkurransetilsynet felleskjøpenes individuelle aksjeerverv samlet under den konkurransemessige virkningsanalyse.¹²

Som en følge av departementets tolkning av bedriftsservervsbegrepet foreligger det fem særskilte bedriftsserverv hvis konkurransemessige virkninger i utgangspunktet skal vurderes hver for seg. Etter dette oppstår spørsmålet om Konkurransetilsynets analyse av de konkurransemessige virkninger, der aksjeervervene vurderes samlet, kan opprettholdes, siden denne analyse bygger på en feilaktig tolkning av begrepet bedriftsserverv.

I likhet med Konkurransetilsynet finner imidlertid også departementet at konkurranseloven gir grunnlag for å vurdere de konkurransemessige virkningene av ervervene samlet. Begrunnelsen er imidlertid ikke at man kun står overfor ett bedriftsserverv, men at felleskjøpene gjennom sine respektive bedriftsserverv har lagt forholdene til rette for, samt har incentiver til, å opptre samlet i forhold til Statkorn AS. Virkningene av de fem ervervene blir da langt på vei de samme som om det hadde skjedd ett erverv tilsvarende summen av de fem. Dersom loven ikke hadde gitt adgang til å se slike erverv i sammenheng, ville det generelt være lett å omgå bestemmelsen ved å splitte opp mellom flere erververe det som i realiteten er ett bedriftsserverv.

Selv om departementet mener at Konkurransetilsynet skulle lagt et annet utgangspunkt til grunn for analysen av de konkurransemessige virkninger, mener departementet at dette forhold ikke har betydning for innholdet i selve analysen. Departementet anser det relevant å legge til grunn de samme argumentene for sitt standpunkt om at de konkurransemessige virkningene av de ulike bedriftsserverv kan vurderes samlet, som tilsynet har benyttet for å begrunne at det foreligger et bedriftsserverv etter krrl § 3-11. Departementet viser særlig til

- *kjøpsavtalen*, hvor felleskjøpene gjennom en felles kjøpsavtale opptrer samlet i forhold til Statkorn AS,
- *aksjonæravtalen*, som omtaler felleskjøpene som et fellesskap og ikke som uavhengige enheter og
- *incentiver til samordnet opptreden*, som begrunnes ut fra et sterkt forretningsmessig samarbeid felleskjøpene i mellom, jf bl.a. felleskjøpenes årsmelding for 1997.

Det vises for øvrig til Konkurransetilsynets vedtaksbrev av 17.2.2000, sidene 9-11, for en nærmere redegjørelse for de forhold departementet har funnet grunn til å vektlegge.

5.2 Vurdering av klagen

Klagers anførsler mot Konkurransetilsynets vedtaket kan sammenfattes i følgende tre punkter:

- Vedtaket er basert på feil rettsanvendelse og feil faktum
- Vedtaket er ikke overensstemmende med politiske signaler
- Vedtaket bærer preg av saksbehandlingsfeil

Departementet har i sin drøftelse tatt utgangspunkt i de ovennevnte punktene.

¹² Se tilsynets vedtak under punkt 3.1.5.

5.2.1 Om feil rettsanvendelse og feil faktum

Klager anfører at vedtaket er basert på feil rettsanvendelse og feil faktum. Klager gjør gjeldende at Konkurransetilsynet feilaktig legger til grunn at ervervet vil forsterke en allerede vesentlig begrensning av konkurransen.

Departementet viser til at Konkurransetilsynet har foretatt en avgrensning av relevante markeder i saken, dvs markeder for korn og markedene for ulike tonnevarer. Tilsynet har avgrenset markedene etter en produktmessig og geografisk dimensjon, jf avsnitt 4.3 ovenfor. Tilsynet har bl.a. basert sine vurderinger på innspill fra partene og høringsinstanser i saken. Det later til å være uenighet mellom Konkurransetilsynet og partene når det gjelder den geografiske avgrensningen av markedene for kraftfor. Konkurransetilsynet har kommet til at markedene for kraftfor er lokale. Det er bl.a. lagt vekt på at produktet er relativt dyrt å frakte i forhold til verdien per vektenhet. Departementet tolker klagen derhen at det hevdes at tilsynet har sett bort fra at det er økonomisk forsvarlig å frakte kraftfor og å konkurrere utenfor de regioner som tilsynet har definert som de relevante geografiske markeder. Departementet tolker dette som at klager mener markedene geografisk sett må avgrenses som større enn lokale.

Departementet mener det i saken er tilstrekkelig sannsynliggjort at transport av kraftfor over større geografiske områder enn det Konkurransetilsynet har lagt til grunn, på sikt neppe vil være lønnsomt for produsenten. Kostnadene ved transport fra markeder utenfor lokalmarkedet vil sammen med prisen i disse markedene, likevel være avgjørende for hvor høyt kraftfórprisen kan settes i lokalmarkedet og dermed kunne bidra til å hindre eventuell utnyttelse av markedsrett i lokalmarkedet. Departementet viser til at Konkurransetilsynet har vurdert transportstrekningens betydning for konkurransesituasjonen i de områder hvor det blir en konsentrasjonsøkning som følge av ervervet. Departementet legger til grunn at kraftfórmarkeder i utgangspunktet må ansees som lokale, likevel med visse muligheter for "lekkasjer" til omkringliggende markeder. En alternativ geografisk avgrensning til regionale markeder, vil imidlertid, etter departementets mening, ikke endre de konkurransemessige vurderingene av ervervene vesentlig, spesielt ikke i de deler av landet der et det allerede før ervervet var få produsenter.

Departementet viser til at Konkurransetilsynet har tatt utgangspunkt i situasjonen i markedene før ervervene, i hovedsak på grunnlag av de markedsandeler som Konkurransetilsynet har fått oppgitt i saken. I markedene for kraftfor og andre tonnevarer mener Konkurransetilsynet at det er få andre aktører enn felleskjøpene og Stormøllen i store deler av de geografiske områdene som berøres av oppkjøpet av sistnevnte. Dette gjelder Nord-Norge og store deler av Vestlandet. Bygdemøllene ansees som de viktigste konkurrentene til felleskjøpene og Stormøllen og er i hovedsak etablert i korndyrkingsområder, herunder Trøndelag og Østlandet. Konkurransetilsynet har konkludert med at markedsandelene for partene til sammen er over 40 pst for alle varene. Markedskonsentrasjonen ansees derfor som stor, allerede før ervervet av Stormøllen. Konkurransetilsynet mener at konkurransen derfor er vesentlig begrenset i disse områdene, og at ervervet vil føre til at markeds-konsentrasjonen blir større ved at det i enkelte landsdeler bare blir én kraftfórtilbyder. Konkurransetilsynet har konkludert med at ervervene fører til en konsentrasjonsøkning i alle produktmarkeder, med unntak av markedene for såkorn og såfrø hvor tilsynet kun antar en konsentrasjonsøkning på distribusjonsleddet.

Konkurransetilsynet viser til at det er tegn på at konkurransen heller ikke har fungert godt i disse markedene før ervervene. Bl.a. vises det til at det er overkapasitet i kraftførmarkedene de fleste steder i Norge. Dersom det var sterk konkurranse, ville aktørene enten utnyttet kapasiteten fullt ut slik at de kunne presse prisene nedover, eller de ville bygge ned overkapasiteten over tid og dermed redusere kostnadene. På dette grunnlag mener Konkurransetilsynet at det ikke vil være en god løsning å redusere antallet konkurrerende aktører for å få ned overkapasiteten. Bygdemøllenes muligheter til å utnytte denne situasjonen til å erobre større markedsandeler gjennom økt produksjon, antas å være begrensede. Dette bl.a. fordi møllene ansees som for små til å betjene en større andel av tidligere kunder i Stormøllen.

Departementet er i hovedsak enig med tilsynet i ovennevnte vurderinger og legger til grunn at konkurransen var begrenset i markedene allerede før ervervene og at ervervene vil føre til økt markedskonsentrasjon og ytterligere svekket konkurranse. Overkapasitet i en næring kan skyldes fallende omsetning i markedet, noe som under normale omstendigheter vil medføre en naturlig avgang i form av at foretak med lave fortjenestemarginer presses ut av markedet. Vedvarende og omfattende overkapasitet i en næringen over tid kan tyde på manglende konkurranse.

Departementet deler også de oppfatninger som tilsynet har om etableringsmulighetene i avsnitt 5.2 i tilsynets vedtaksbrev, både når det gjelder mulighetene for nye etableringer samt produktmessig og geografisk tilbudssubstitusjon. Departementet viser bl.a. til det forhold at kraftførmarkedet er i tilbakegang. Også tatt i betraktning de potensielle mottiltak som etablerte aktører vil kunne benytte for å hindre eventuelle nyetableringer, er det liten grunn til å anta et etableringsomfang innen en toårsperiode som er stort nok til å motvirke konsentrasjonsøkningen i markedene.

Ut i fra ovennevnte mener departementet at det er tilstrekkelig sannsynliggjort at den vesentlige begrensningen i konkurransen i tonnevaremarkedene blir forstreket gjennom ervervene og derved at kriteriet "vesentlig begrensning av konkurransen" i § 3-11 første ledd er oppfylt. Departementet legger for øvrig til grunn at det i utgangspunktet er tilstrekkelig grunnlag for inngrep at konkurransemyndighetene kommer til at dette kriteriet er oppfylt i minst ett av markedene som vurderes i saken.

Et erverv vil være i strid med konkurranseloven § 1-1 dersom ervervet bidrar til mindre effektiv bruk av samfunnets ressurser. Dette kan isolert sett skje ved at redusert konkurranse fører til høyere priser og lavere omsatt kvantum. På den annen side kan ervervet isolert sett medføre effektivisering som kan gi grunnlag for lavere kostnader og priser. Spørsmålet blir da hvilke av disse to effektene som er sterkest.

Klager mener at Konkurransetilsynet ikke i tilstrekkelig grad har vektlagt at felleskjøpene er samvirkeorganisasjoner, hvor formålet ikke er avkastning eller overskudd, men å tilby eierne produkter til lavest mulig priser. Klager anser dette som et eksempel på feil i rettsanvendelsen.

Konkurransetilsynet mener at felleskjøpenes organisasjons- og eierform på den ene side kan være et godt argument for å hevde at felleskjøpene ikke vil utnytte markedsrett overfor bøndene (eierne). På den annen side vil bedrifter som ikke møter konkurranse, neppe ha sterke insentiver til å rasjonalisere driften eller gjøre produksjonen mest mulig effektiv. En ineffektiv drift skyldes normalt ikke en bevisst strategi, men er ofte et resultat av at bedriften mangler nødvendig sammenlikningsgrunnlag eller press utenfra til å drive effektivt.

Konkurransetilsynet hevder at for høy kapasitet eller for stort slakk særlig er aktuelt i bedrifter som har markedsrett, men hvor noe hindrer bedriften i å sette prisene fritt eller redusere kvantum.

Departementet er enig i at felleskjøpenes organisasjonsformen i utgangspunktet kan tale imot at det vil bli utøvd markedsrett, selv om felleskjøpene nærmest blir enerådende i enkelte markeder. Et spørsmål kan likevel være om situasjonen for bønder som ikke er tilsluttet felleskjøpene, vil kunne være annerledes enn for dem som er medeiere, f.eks. om medlemsrabatter o.l. kan føre til en forskjellsbehandling mellom disse gruppene. I høringsrunden har det kommet en rekke henvendelser fra bønder som frykter at felleskjøpene skal utøve markedsrett i en eller annen form. For departementet har viktigste synspunktet vært at manglende konkurranse kan føre til et manglende kontinuerlig ytre *press* til å drive effektivt. Selv om eierne i et innkjøpssamvirke har lavest mulig kostnader og priser som resultatkrav, kan det være vanskelig for eierne å kontrollere at dette kravet er oppfylt. I et vanlig aksjeselskap der eierne har avkastning på kapitalen som resultatkrav, er dette sammenliknbart mellom selskaper, uavhengig av bransjer. Priser på et samvirkeforetaks produkter kan bare sammenliknes med priser på tilsvarende varer og tjenester fra andre produsenter. Dette forutsetter at det faktisk finnes sammenliknbare produkter og konkurrerende produsenter.

Klager mener at ervervene medfører betydelige samfunnsøkonomiske effektivitetsgevinster/besparelser, hovedsakelig som en følge av nedbyggingen av overkapasiteten i bransjen og synergier ved samordning av overlappende funksjoner. Klager mener å ha dokumentert de samfunnsøkonomiske besparelsene og effektivitetsgevinstene i tilstrekkelig grad og viser også til at Konkurransetilsynet har akseptert dokumentasjonen. Prinsipalt mener klager at Konkurransetilsynet ikke har tatt hensyn til effektivitetsgevinstene. Subsidiært, at disse ikke tillagt tilstrekkelig vekt i vurderingen.

Konkurransetilsynet har vurdert effektivitetsgevinstene som ervervene antas å medføre, men har kommet til at disse er for små i forhold til tapet av effektivitet som følge av redusert konkurranse. Departementet er enig i tilsynets vurderinger og mener det er sannsynliggjort at det samfunnsmessige tapet som følge av redusert konkurranse, vil være større enn gevinstene i form av økt rasjonalisering.

Etter dette deler departementet i det alt vesentlige tilsynets vurderinger av faktum i saken. Klagers anførsel om at vedtaket er basert på uriktige faktiske forutsetninger fører derfor ikke frem.

Departementet kan heller ikke se at det innebærer feil rettsanvendelse å anvende krrl § 3-11 på det faktum som legges til grunn. Det presiseres at tilsynet etter § 3-11 har en diskresjonær inngrepskompetanse, og at den konkurransemessige virkningsanalyse under bestemmelsen er skjønnspreget. Departementet kan ikke se at tilsynets skjønn er foretatt i strid med alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper, med den konsekvens at vedtaket må anses som ugyldig.

5.2.2 Om politiske signaler

Klager viser til St.prp. Tillegg nr. 8 (1994-95) og Innst. S. nr. 287 (95-96) der det ble gitt sterke politiske signaler til landbruket i Norge om å redusere kostnadene og overkapasiteten i kraftfôrproduksjonen. I uttalelsene er bl.a. overlappende anleggsstruktur hos FK og

Stormøllen AS i en rekke distrikter eksplisitt omtalt. Bakgrunnen for utspillene er bl.a. ønske om lavere matvarepriser som følge av økt liberalisering av handel med mat og stigende grensehandel.

Klager mener at reduksjon av overkapasiteten gjennom integrasjon på eiersiden er den eneste løsningen for å få reduserte kraftførpriser. Felleskjøpene har lojalt innrettet seg etter stortingsflertallets ønsker og har således vært med på å ta sin del av ansvaret for utviklingen i landbruket i Norge.

Departementet er ikke uenig med klager i at ervervene kan være i samsvar med det som er uttalt i de aktuelle stortingsdokumenter. Departementet påpeker imidlertid at Konkurransetilsynets vedtak ikke innebærer forbud mot fusjonen, men er et begrenset inngrep for å redusere de negative virkningene på konkurransen i de berørte markeder. Formålet med inngrepet er i samsvar med Stortingets målsetning om en mer kostnadseffektiv kraftfôrproduksjon.

5.2.3 Om saksbehandlingsfeil

Foruten feil rettsanvendelse og feil anvendelse av fakta i saken, mener klager at Konkurransetilsynets vedtak er preget av flere saksbehandlingsfeil, herunder at vilkårene er for vidtrekkende og for upresise. Det vises til omtalen av klagers synspunkter i avsnitt 3.1.3 ovenfor.

Departementet deler Konkurransetilsynets synspunkter om at utøvelse av offentlig myndighet etter konkurranseloven ikke innebærer en forhandlingssituasjon mellom to likestilte parter, klager og tilsyn, i vanlig forstand. Departementet av den oppfatning at krrl § 3-11 fjerde ledd må tolkes derhen at forsøk på å finne en minnelig løsning i praksis må gå ut på at partene foreslår tiltak som kan bøte på de konkurranseskadelige virkninger av ervervet, eller eventuelt foreslår vilkår som er alternativer til de vilkår Konkurransetilsynet fremlegger. Tilsynet står fritt til å vurdere eventuelle forslag fra partene.

Departementet deler imidlertid klagers syn om at partene kunne fått lengere tidsfrist til å uttale seg om de nye vilkårene i saken. Dette bl.a. tatt i betraktning at det forut hadde vært møter mellom Konkurransetilsynet og klager i saken hvor øvrige deler av saken var gjennomgått. Departementet mener en lengre tidsfrist for uttalelse neppe ville vært kritisk i forhold til Konkurransetilsynets seks månedersfrist for inngrep, jf. krrl § 3-11 femte ledd.

Departementet er også delvis enig med klager i at de påklagde vilkår i saken kunne vært mer presist utformet bl.a. med hensyn til forståelsen av begrepet ”forkjøpsrett”. Departementet mener Konkurransetilsynet i noe større grad kunne tatt hensyn til de innspill som partene kom med før vedtaket i saken med tanke på å øke presisjonsnivået for enkelte av vilkårene i vedtaket.

Departementet mener likevel at ovennevnte ikke er feil av en slik karakter at Konkurransetilsynets vedtak kan anses som ugyldig, og de feil som tilsynet har gjort er i alle tilfeller rettet opp gjennom klagebehandlingen.

5.3 Nærmere om utformingen av vedtaket

Etter dette er således departementet av den oppfatning at vedtaket ikke er beheftet med feil eller mangler som medfører ugyldighet. Som det fremgår er også departementet i all hovedsak

enig i Konkurransetilsynets skjønnsutøvelse, dvs tilsynets vurderinger av de konkurransemessige virkninger av felleskjøpenes erverv av deler av Stormøllen AS og 50 pst av Statkorn AS.

Etter dette er det således grunnlag for inngrep etter krrl § 3-11. Departementet har likevel sett behov for å foreta visse presiseringer og enkelte endringer i vedtaket.

Utformingen av vedtaket skal så langt som mulig ivareta hensynet til virksom konkurranse i de områder der både Stormøllen og felleskjøpene tidligere var representert. Konkurransetilsynet har søkt å ivareta dette ved å legge til rette for at konkurrenter skal kunne overta et anlegg i hhv. Trøndelag og på Vestlandet, samt kunne overta anlegg som felleskjøpene legger ned. I tillegg har Konkurransetilsynet fastlagt andre vilkår som ikke er påklaget. Felleskjøpene er pålagt salg innen en viss tid, og andre kraftfórprodusenter har forkjøpsrett. Det er i tilsynets vedtak ikke nærmere presisert hva forkjøpsretten innebærer, for eksempel at en kraftfórprodusent kan tre inn på høyeste bud eller lignende.

Det følger av vanlige forvaltningsrettslige prinsipper at et vedtak om salg av anlegg ikke innebærer at felleskjøpene må selge anleggene til en uforholdsmessig lav pris til sine konkurrenter. Dersom det ikke er mulig for felleskjøpene å få avhendet anlegg til en akseptabel pris, innenfor de rammer som vedtaket har satt for tidsfrister og forkjøpsrett, kan problemet tas opp med tilsynet. Departementet viser til at dette allerede har skjedd i tilknytning til at FKØV har lagt ut for salg anlegget på Laksevåg, jf. Konkurransetilsynets brev av 26.5.2000 til FKØV. Departementet ser likevel at det er en fordel om vedtaket, eller premissene for det, kan gi klarere anvisning på hva som kreves for at vedtaket skal kunne oppfylles. Utformingen av vedtaket må bero på en avveining mellom på den ene side å legge et tilstrekkelig press på felleskjøpene slik at intensjonene om å bidra til virksom konkurranse blir oppfylt og på den annen side gjøre vedtaket klarere og enklere å etterleve, uten at dette i for stor grad går ut over det førstnevnte.

Departementet er enig med Konkurransetilsynet i at det kan bidra til å opprettholde konkurransen at konkurrenter av felleskjøpene overtar anlegg. Salg og nedbygging av overkapasitet vil imidlertid ha en positiv effekt selv om anleggene blir solgt til helt annen virksomhet enn kraftfórproduksjon. Anleggene vil da ikke lenger ha en funksjon som "avskrekkende overkapasitet" med de etableringshindrende virkninger dette har.

Klager har i møte med departementet gitt uttrykk for at forkjøpsretten gjør det vanskelig å få solgt anlegg til andre interessenter, også i tilfeller der det ikke ligger an til at forkjøpsretten vil bli utnyttet. Dette kan bl.a. ha sammenheng med at det krever ressurser å utarbeide et bud på et anlegg.

Etter en samlet vurdering har departementet kommet til at det ikke vil opprettholde en klausul i vedtaket om at kraftfórprodusenter skal ha forkjøpsrett. Dersom forkjøpsretten defineres som at en kraftfórprodusent skal kunne tre inn på høyeste bud, er den reelle forskjellen i forhold til at en kraftfórprodusent kan få et anlegg til det høyeste bud ved å delta i prosessen på vanlig måte, ikke nødvendigvis så stor.

Salg av anlegg skal godkjennes på forhånd av Konkurransetilsynet. I vurderingen av om godkjennelse skal gis, vil et sentralt moment være hvorvidt konkurrerende kraftfórprodusenter er blitt *diskriminert* i salgsprosessen. I denne forbindelse skal det selgende felleskjøp

fremlegge de mottatte tilbud for tilsynet og redegjøre for sin beslutningsprosess, herunder eventuelt hvorfor man ikke velger å anta et bud fra en konkurrerende kraftfôrprodusent. Andre momenter som tilsynet vil tillegge vekt, er hvorvidt salg av anlegg er blitt *kunngjort* i markedet på en slik måte at aktuelle aktører får kjennskap til salget, og hvorvidt salgsprosessen generelt er blitt gjennomført på en åpen og ryddig måte.

Dersom felleskjøpene innen fristen ikke har fått solgt det konkrete anlegg til en rimelig pris, forelegges saken for Konkurransetilsynet. Tilsynet vil da måtte vurdere om plikten til å selge skal frafalles eller om det skal settes en ny frist, eventuelt supplert med forutsetninger knyttet til salgsprosedyrer eller andre tiltak for å sikre at salgsplikten blir reelt fulgt opp. I vurderingen av hva som er en rimelig minimumspris, kan verditakst eller lignende legges til grunn. Dette er ikke til hinder for at felleskjøpene kan selge et anlegg til både over og under en slik pris.

Departementet har vurdert nærmere vilkår 1) under punkt 8.1 i Konkurransetilsynets vedtak om salg av Verdal Mølle, bl.a. i lys av de endringer for øvrig som departementet legger opp til i vedtaket. De endringer og presiseringer som gjelder forkjøpsrett og minimumspris, ville redusert sannsynligheten for at anlegget hadde blitt solgt til en annen kraftfôrprodusent. Det er dessuten presisert overfor departementet at Verdal Mølle ikke ligger ved havn slik Konkurransetilsynet synes å ha forutsatt i sitt vedtak. Selv om det likevel må antas å ha en positiv effekt på konkurransen dersom en annen kraftfôrprodusent overtar Verdal Mølle, har departementet kommet til at en vil frafalle det særskilte kravet om at dette anlegget skal selges. Departementet har i stedet kommet til at en vil akseptere FKTs forslag i brev av 20.9.2000 om å selge sine eierandeler i Hundseth Mølle AS, for derigjennom å styrke Hundseth Mølle som uavhengig konkurrent til FKT.

Dersom FKT beslutter å legge ned anlegget i Verdal, vil for øvrig de generelle vilkår som er knyttet til nedleggelse av anlegg tre i kraft også for Verdal Mølle, jf. punkt A, underpunkt 3) i departementets vedtak nedenfor.

Når det gjelder den geografiske begrensningen i punkt A, underpunkt 3) i departementets vedtak, legges det til grunn at vedtaket gjelder i de markedsområder der Stormøllen rent faktisk var etablert. I tvilstilfeller avgjør Konkurransetilsynet om et anlegg kommer inn under vedtaket.

For øvrig kan Konkurransetilsynet fatte de vedtak som er nødvendig for gjennomføringen av vedtaket.

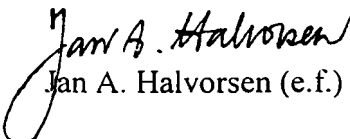
6. Konklusjon

Arbeids- og administrasjonsdepartementet har på bakgrunn av ovennevnte valgt å omgjøre den påklagde delen av Konkurransetilsynets vedtak V00-20 av 17.2.2000. Departementet har fattet følgende vedtak:

A) Vilkår 1), 2) og 3) under punkt 8.1 i Konkurransetilsynets vedtak oppheves og erstattes med følgende vilkår:

- 1) FKT må selge sine eierandeler i Hundseth Molle AS innen (...)¹³
- 2) FKØV må selge ett av produksjonsanleggene for kraftfôr i Hordaland eller Sogn og Fjordane innen (...)¹⁴ Anlegget skal selges i samme stand som det var på det tidspunktet avtalene om salg av Kraftfôr Vest-Norge og Kraftfôr Midt-Norge ble inngått.
- 3) Produksjonsanlegg, lagre, havner, bygninger til bruk som detaljutsalg, eller annen fast eiendom, som FKØV eller FKT eier etter ervervet og som legges ned, påbys solgt innen (...)¹⁵ etter nedleggelsen. Med nedleggelse menes her at den virksomheten som har foregått ved eiendommen avvikles, og at ny virksomhet av slik art at den ligger innenfor formålet til det respektive felleskjøp, ikke vil bli startet opp ved eiendommen. Det skal gis melding til Konkurransetilsynet når det er besluttet å nedlegge et anlegg. Dette vilkåret gjelder kun i de geografiske områder der Stormøllen var etablert på tidspunktet avtalene om salg av deler av selskapet ble inngått.
- B) For salg etter punkt A) gjelder følgende:
- Anlegg skal selges i normal stand.
- Salg av det enkelte anlegg skal ikke finne sted før det er godkjent av Konkurransetilsynet.
- Konkurransetilsynet kan fastsette de bestemmelser som er nødvendig for gjennomføringen av salgene.
- C) For øvrig opprettholdes Konkurransetilsynets vedtak.
- D) Dette vedtaket trer i kraft straks.

Med hilsen

Jan A. Halvorsen (e.f.)

Steinar Hauge

Kopi: Konkurransetilsynet

¹³ Unntatt offentlighet, jf. offl § 5a, jf. fvl § 13 første ledd nr. 2. Opplysningene finnes i pkt. 1 i vedlegg.

¹⁴ Unntatt offentlighet, jf. offl § 5a, jf. fvl § 13 første ledd nr. 2. Opplysningene finnes i pkt. 2 i vedlegg.

¹⁵ Unntatt offentlighet, jf. offl § 5a, jf. fvl § 13 første ledd nr. 2. Opplysningene finnes i pkt. 3 i vedlegg.